

ELEMENTELE ARTISTICE ALE MOBILIERULUI TRADIȚIONAL ȘI INTEGRAREA LOR ÎN DESIGNUL MODERN

ARTISTIC ELEMENTS OF TRADITIONAL FURNITURE AND THEIR INTEGRATION INTO MODERN DESIGN

ELENA MADAN¹,

asistent universitar,

Universitatea Tehnică a Moldovei

<https://orcid.org/0000-0003-4955-1789>

CZU 747:645.4:39

645.4:39:745.51

684.4.03

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.1.14>

Articolul explorează tematica frumuseții mobilierului tradițional țărănesc, evidențiind simplitatea și ornamentele sale specifice. Mobilierul tradițional țărănesc este realizat de meșteri iscusiți care îmbină armonios funcționalitatea cu estetica, folosind tehnici decorative precum crestarea, traforajul, sculptura și pictura. Autorul conturează perspectiva evoluției și a impactului elementelor artistice în mobilier, care contribuie la înțelegerea bogăției culturale a acestor piese. Este indicat, de asemenea, rolul elementelor artistice, precum motivele geometrice, fiziomorfe și biomorfe, la îmbogățirea estetica a mobilierului tradițional țărănesc care conferă unicitate designului modern. Integrarea acestor elemente în mobilierul contemporan este esențială pentru păstrarea și promovarea identității culturale și a valorilor tradiționale în designul de interior.

Cuvinte-cheie: mobilier tradițional, elemente artistice, design de interior, integrare, estetică, identitate

The article explores the beauty of traditional rural furniture, highlighting its simplicity and specific ornaments. Traditional rural furniture, crafted by skilled artisans, who harmoniously combine functionality with aesthetics, using decorative techniques such as carving, fretwork, sculpture, and painting. The article provides insight into the evolution and impact of artistic elements in furniture, that contribute to the understanding of the cultural richness of these pieces. Additionally, the article reveals the role of artistic elements like geometric, physiomorphic, and biomorphic motifs in traditional furniture that enrich the aesthetics and provide uniqueness to modern design. Integrating these elements into contemporary furniture is essential for preserving and promoting cultural identity and traditional values in interior design.

Keywords: traditional furniture, artistic elements, interior design, integration, aesthetics, identity

Introducere

În acest articol ne propunem să explorăm legătura dintre mobilierul tradițional țărănesc și designul interior modern, cu un accent deosebit pe elementele artistice care definesc mobilierul tradițional și modul în care acestea au fost integrate în designul contemporan. Acest subiect este deosebit de relevant în contextul actual, în care există o creștere a interesului pentru conservarea moștenirii culturale și pentru valorificarea elementelor tradiționale în designul modern.

În urma unei analize aprofundate a elementelor artistice aplicate la mobilierul țărănesc, am concluzionat că acest mobilier reflectă un simț artistic distinct, punând în evidență priceperea și talentul meșterilor care l-au creat. Simplitatea formelor și ornamentațiile specifice, precum și utilizarea diferitelor tipuri de lemn și tehnici decorative, sunt caracteristici esențiale ale acestor piese de mobilier.

De asemenea, mobilierul tradițional țărănesc are o semnificație culturală profundă, reprezentând o parte esențială a artei populare și a valorilor tradiționale ale comunităților. Aceste elemente artistice împreună cu funcționalitatea pieselor de mobilier confirmă estetica unică și expresivă a acestora.

¹ E-mail: elena.madan@dip.utm.md

În continuare ne vom concentra asupra modului în care aceste elemente artistice au fost valorificate și integrate în designul de interior modern, evidențiind importanța păstrării identității culturale și a valorilor tradiționale într-un context globalizat. Vom explora, de asemenea, impactul acestor elemente asupra atmosferei și aspectului spațiilor interioare contemporane, precum și rolul designerilor în promovarea și conservarea acestor valori culturale.

Elementele artistice ale mobilierului tradițional

Cultura unui popor se reflectă în valorile sale materiale și spirituale, iar mobilierul tradițional constituie o parte importantă a acestei expresii culturale. Articolul „Ornamente populare moldovenești” de S.N. Șaranuța evidențiază legătura strânsă dintre arta populară și viața de zi cu zi a poporului, reprezentând o dovadă a talentului său bogat [1 p. 5]. Acest lucru este subliniat și în albumul artistic „Din ornamentica română” realizat de D. Comșa, care evidențiază modul în care arta reflectă viziunea și simțirea artistului [2 p. 4]. Această intuiție artistică este prezentă în mod clar în arta mobilierului tradițional, chiar și în piesele aparent funcționale, dar care demonstrează un simț al esteticului și armoniei.

Mobilierul tradițional are un rol semnificativ în arta populară. Prin examinarea pieselor de mobilier găsite în gospodăriile rurale putem recunoaște priceperea și talentul meșterilor și gospodarilor care le-au creat. Chiar dacă mobilierul avea, în primul rând, un scop funcțional, caracterizat de structuri simple și ingenioase, elementele decorative erau prezente într-un mod mai rar. Cu toate acestea, exista un echilibru între componentele mobilierului, iar proporțiile corecte erau esențiale.

În ceea ce privește ornamentarea mobilierului, se observă o abordare restrânsă a ornamentelor, luând în considerare încadrarea lor organică pe suprafețele date. Preferința pentru viziunea plastică se îndreaptă spre simplitatea formelor, cu suprafețe gravate complet și predominanța motivelor geometrice [3 p.121]. Caracteristicile constructive ale mobilierului tradițional se remarcă prin proporționalitate și prin combinarea perfectă a diferitelor elemente într-un ansamblu integrat. Decorul era plasat cu precizie pe suprafețele pieselor de mobilier, fiind mai dens pe porțiunile principale expuse privirii și mai puțin prezent pe porțiunile laterale, lipsind cu desăvârșire pe părțile considerate a nu putea fi vizibile. De exemplu, paturile aveau sculptate doar picioarele, în timp ce scândurile lungi erau acoperite cu țesături. A existat o scădere graduală a densității decorului la lăzile de zestre, care aveau o valoare artistică semnificativă și care expuneau suprafețele din față, cele două părți laterale și capacul. De asemenea, sunt vizibile diferențe în ceea ce privește ornamentarea elementelor componente, astfel încât decorul destinat suprafețelor plane mari să difere de cel aplicat pe elementele subțiri, care formează picioarele sau marginile mobilierului [4 p.39].

Fiecare națiune prezintă trăsături artistice unice, care definesc stilul său popular. Cu toate că unele elemente și modele decorative pot fi influențate de culturi învecinate sau de dominatori străini, stilul popular are tendința de a se dezvolta autonom, însă poate împărtăși caracteristici comune cu alte culturi. Ceea ce deosebește stilul popular este aranjamentul general al lucrurilor. Prin investigarea mobilierului țărănesc în întregul spațiu basarabean și prin analiza sa comparativă în literatura de specialitate, putem identifica trăsăturile artistice specifice ale acestuia, cu precădere în Basarabia, din ultimul sfert al secolului XIX până la mijlocul secolului XX.

Înțelegerea artistică a țaranului sau a meșterului care creează mobilierul, fie pentru uz personal, fie la comanda altora, determină apariția unor aspecte artistice deosebite în mobilierul țărănesc. Aceste expresii artistice se reflectă în selecția materialelor din care este construit mobilierul, în alegerile tehnice decorative și mijloacele artistice adoptate, precum și în structura ornamentală a pieselor de mobilier [5 p. 98]:

1. **Materiale utilizate.** Lemnul, metalul și răchita sunt materialele fundamentale în mobilierul țărănesc. Fiecare tip de lemn, precum stejarul, fagul sau nucul, adaugă propriile calități estetice și rezistență. Metalul, folosit pentru elemente precum balamalele și mânerele, adaugă funcționalitate și eleganță. Răchita, prin flexibilitatea sa, oferă un aspect autentic.

2. **Tehnici decorative.** În mobilierul țărănesc se utilizează diverse tehnici decorative:

- **Crestarea:** tăieturi sub formă de colți sau dinți, care se aplică la decorarea conturilor pe suprafața sau pe marginea unui obiect și se efectuează cu ajutorul cuțitului, horjului sau alcompasului.
- **Traforajul:** procedeu de ornamentare prin decuparea unor plăci de lemn.
- **Sculptura sau cioplirea:** mod de interpretare artistică a realității în imagini vizuale, redată tridimensional sau în relief, prin cioplirea sau modelarea unui material.
- **Incizia:** tehnică de ornamentare prin zgârierea în adâncime, care se folosește la conturarea unor forme.
- **Pirogravarea:** utilizarea instrumentelor specializate, imprimarea cu fier încins.
- **Vopsirea și pictarea:** culorile și motivele decorative sunt adăugate pe suprafață.
- **Strunjirea:** modelarea volumelor, în special, a picioarelor și marginilor, cu o unealtă ascuțită.
- **Ferecarea:** întărirea elementelor metalice și decorarea pieselor.

3. **Mijloace artistice.** Acestea includ:

- **Proporția:** raportul corect între părți și elemente, asigurând estetica armonioasă.
- **Simetria:** forme bilaterale sau radiale, care adaugă echilibru.
- **Ritmul:** modele repetitive și structuri ritmice, care aduc dinamism.
- **Contrastul și accentul:** evidențierea anumitor elemente prin formă și culoare.
- **Structura și tectonica:** organizarea elementelor pentru stabilitate și coerență.

4. **Structura decorativă** a mobilierului țărănesc se concentrează pe organizarea și compoziția ornamentelor și elementelor decorative, inclusiv:

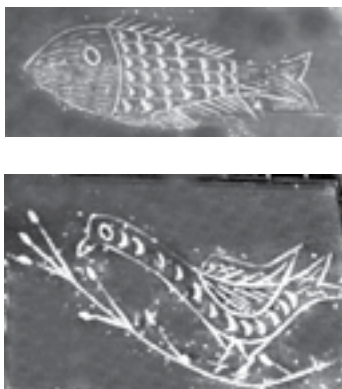
Elemente ornamentale: cele mai simple forme ornamentale, care pot figura și de sine stătător, precum frunzele, petalele sau ramurile (**Figura 1**).

Motive ornamentale: combinarea a două sau mai multe elemente ornamentale: geometrice, fizio-morfe, biomorfe (**Figura 2**).

Compoziția ornamentală: aranjamentul estetic al motivelor ornamentale din aceeași grupă tematică sau din grupă tematică diferită, rezultând din combinarea acestora (**Figura 3**).

Prin studiul detaliat al materialelor, tehnicilor decorative și structurii ornamentale putem înțelege mai bine caracteristicile artistice ale mobilierului țărănesc și contribuția acestuia la patrimoniul cultural național. Mobilierul tradițional devine, astfel, un simbol al identității culturale și al creativității meșterilor locali.

Figura 1. Elemente ornamentale – pește și hulub, detaliu sofa

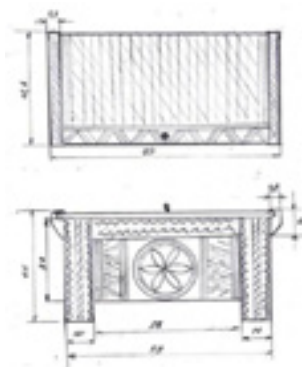
Sursa: s. Țipova, r-nul Rezina, foto Elena Madan (2008)

Figura 2. Motiv ornamental – motiv solar, detaliu scăunel

Sursa: s. Trușeni, proprietar Nina Laur, foto Elena Madan (2007)

Figura 3. Compoziție ornamentală – ladă de zestre dulgherească

Sursa: Muzeul istorico-etnografic Ocnița, proprietari Capmoale Dumitru (a. n. 1907) și Agafia Vasile (a. n. 1910) din satul Dângeni, raionul Ocnița, foto Maia Taraban (2020)

Plastica și semnificația ornamentului tradițional

Studiul ornamentului în mobilierul tradițional, ca manifestare a culturii noastre, aduce contribuții semnificative la înțelegerea artei populare. Mobila tradițională a caselor din trecut era simplă și funcțională, adaptată la nevoile comunității. Diferențele dintre mobilierul țărănesc și cel urban cu decor pictat au legătură cu organizarea spațiului și evoluția acestuia.

Mobilierul tradițional, atât cel făcut de meșterii țărani cât și cel din centrele urbane, reflectă valori culturale și sociale, având o anumită semnificație în comunitate. Ornamentele populare sunt inspirate din viața de zi cu zi și se transmit din generație în generație.

Comparând arta populară din Moldova cu cea din alte țări, precum România, Ucraina, Rusia, Ungaria, Bulgaria și Polonia, putem observa multe aspecte comune în decor, planificarea locuințelor și construcția caselor [6 p. 82]. Autorii Nicolae Dunăre [7], Romulus Vulcănescu [8], Paul Petrescu [9], Vitalie Malcoci [10] ș.a. au analizat ornamentația și simbolurile din diferite culturi europene, comparând similitudinile și diferențele dintre ele, evidențiind, totodată, interconexiunile și influențele culturale.

Figura 4. Motivele geometrice. Masa înfundată – utilizarea liniilor drepte răsucite, numite „funie” sau „frânghie”

Sursa: s. Frumușica, r-nul Florești, proprietar Ana Munteanu. Foto Elena Madan (2009)

Figura 5. Motive fiziomorfe – ladă de zestre. Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală, s. Trebujeni, r-nul Orhei, sfârșitul secolului XIX

Sursa: Maria Ciocanu, Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei, nr.11, Iași, 2011, p.263, fig. 28

Figura 6. Motiv zoomorf. Detaliu – masă înfundată. Utilizarea motivului zoomorf – peștele

Sursa: Maria Șpac, Foto Elena Madan (2009)

Ornamentele populare evoluează în timp, adaptându-se nevoilor și mentalității fiecărei perioade. Ele sunt influențate de mediul înconjurător și de tradițiile locurilor, reflectând înțelegerea popoarelor despre lume și viață. Aceste ornamente parcurg transformări morfologice, structurale și semantice, exprimând nevoile și mentalitățile epocii respective [8 p.9].

Ornamentica mobilierului tradițional se împarte în trei categorii principale: motive geometrice (**Figura 4**), fiziomorfe (**Figura 5**) și biomorfe (**Figura 6**). Motivele geometrice includ linii drepte, romburi, triunghiuri, pătrate și cercuri, sunt utilizate în diverse moduri și pot dobândi semnificații simbolice, precum „soarele” sau „dintele de lup”, sunt supuse, de asemenea, principiilor repetiției, simetriei și ritmului. Motivele fiziomorfe includ reprezentări ale elementelor cosmice, precum soarele, stelele și vârtelnița. Acestea sunt asociate cu simbolismul religios și spiritual și pot fi găsite pe mobilierul tradițional, cum ar fi mesele înfundate și sofalele (regional – sofci) ș.a. Motivele biomorfe includ forme stilizate ale plantelor, precum pomul vieții, dar și motive zoomorfe și antropomorfe, reprezentând animale și figuri umane.

Ornamentele tradiționale pentru mobilier reflectă o bogată moștenire culturală și artistică, adăugând valoare și frumusețe pieselor de mobilier tradiționale. Aceste ornamente nu sunt doar elemente decorative, ci și mesageri ai culturii și istoriei noastre, ilustrând înțelesuri profunde și semnificații specifice comunității noastre.

Integrarea elementelor tradiționale în designul modern

Mobilierul modern prezintă o tendință crescută de a integra elemente tradiționale pentru a-i conferi o identitate națională distinctă. Această tendință este în creștere, chiar în contextul globalizării, deoarece oamenii încep să conștientizeze importanța păstrării tradițiilor culturale.

Mobilierul nu este doar funcțional, ci și decorativ, influențând aspectul încăperii și reprezentând un element dominant în decor. Prin urmare, aspectul mobilierului este esențial, pornind de la stilul propus într-un spațiu, culoare, formă, material, textură și factură. Fiecare stil are particularitățile sale, dar stilurile naționale au fost mai puțin studiate decât cele internaționale, precum barocul sau clasicismul.

Odată cu apariția fabricilor de mobilă s-a dezvoltat și mobilierul tipizat, ducând la închiderea atelierelor tradiționale și la pierderea aspectului național în mobilierul casnic. Cu toate acestea, în ultimele decenii s-a observat o tendință spre individualizare, oamenii preferând mobilierul la comandă. Această tendință a determinat necesitatea studierii amănunțite a stilurilor de mobilier naționale.

Articolul *Promovarea identității naționale în stilistica arhitecturii și designului de interior contemporane* subliniază importanța integrării elementelor tradiționale în interiorul contemporan. Autoarea, Angela Munteanu, evidențiază rolul mobilierului tradițional în crearea unei atmosfere autentice și subliniază importanța armonizării mobilierului cu interiorul pentru a asigura confortul, păstrând, în același timp, elementele tradiționale [11 p. 97-99].

Elementele-cheie ale mobilierului tradițional, care sunt adesea preluate în designul modern, includ ornamentația specifică, forme și decorații inspirate din trecut, utilizarea lemnului masiv, accesorii de asamblare și funcționare specifice, precum și tapiserii cu imprimeuri și ornamente tradiționale. Este important să se acorde atenție detaliilor constructive, deoarece acestea influențează funcționalitatea și stabilitatea mobilierului. Aceste elemente contribuie la crearea unui mobilier care păstrează legătura cu moștenirea culturală și adaugă unicitate și autenticitate în interiorul contemporan.

Elementele constructive, precum cornișa, soclul, picioarele, panourile, plăcile, bordurile, ramele cu tăblii, cadrul și centura, au atât un scop funcțional cât și un aspect artistic care poate îmbogăți designul.

Detaliile decorative sunt o parte esențială a mobilierului cu influențe tradiționale. Crestarea canturilor, creștăturile pe muchii, rozetele crestate, colțșorii și steluțele crestate sau creștăturile arcuite și cele în zigzag sunt doar câteva exemple. Designerii moderni pot să reinterpreteze aceste elemente decorative pentru a adăuga unicitate și frumusețe pieselor lor de mobilier.

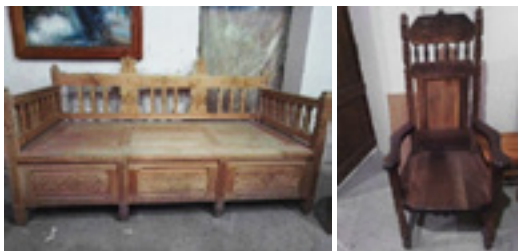
Accesoriile funcționale, precum mânerele trăgătoare, balamalele, rozetele pentru chei, cheile, butonii trăgători, saboții, cuiele decorative și alte elemente de feronerie, au jucat un rol semnificativ în mobilierul tradițional. Designerii moderni pot să aleagă astfel de accesorii pentru a completa aspectul și funcționalitatea pieselor lor de mobilier, contribuind la promovarea autenticității.

Designerii pot crea piese de mobilier unice și valoroase prin combinarea elementelor tradiționale cu cele moderne. Această abordare poate aduce un aer proaspăt și contemporan mobilierului tradițional, fără a pierde legătura cu rădăcinile sale culturale.

Meșterii populari, studenții de la specialitățile de design și designerii contemporani au manifestat un interes crescut pentru integrarea elementelor tradiționale în proiectele lor de design, evidențiind, astfel, legătura dintre valorile naționale și designul modern. Prin proiecte inspirate din mobilierul tradițional, ei adaugă o dimensiune culturală și estetică semnificativă în designul interior contemporan.

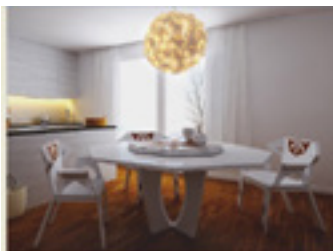
Prin intermediul meșterilor populari, astăzi valorile tradiționale sunt reinterpretate și integrate în mobilierul modern. Aceștia păstrează legătura cu moștenirea culturală prin lucrările lor, aplicând tradiția populară în designul mobilierului contemporan. Drept exemplu, în acest sens, ar putea servi lucrările realizate de meșterul popular Dumitru Costândache (*Figura 7*). Studenții din domeniul designului industrial și de produs manifestă un interes crescut pentru teme care implică implementarea elementelor naționale în proiectele lor.

Figura 7. Lucrări executate de meșterul popular Dumitru Costândache

Sursa: foto Elena Madan (2019)

Figura 8. Design-concept „Mobilier cu elemente tradiționale”

Sursa: Nona-Ramona Carp, studenta, gr. DI-101, UTM, specialitatea Design Industrial

Figura 9. Colecția „Quintessence”

Sursa: Bienala Internațională de Design Saint-Étienne (2017), foto Igor Rotari

Un exemplu notabil este proiectul de licență Design-concept *Mobilier cu elemente tradiționale* realizat de Nona-Ramona Carp (**Figura 8**). Acești studenți se inspiră din mobilierul tradițional pentru a crea piese de mobilier moderne, care păstrează legătura cu moștenirea culturală și valorile naționale. Designerii contemporani, precum cei implicați în crearea colecției *Quintessence* (**Figura 9**), proiect realizat de Mihai Stamatî în colaborare cu Maria Bubuioc, pentru Bienala Internațională de Design Saint-Étienne 2017, fiind expusă la secțiunea Rue de la République în perioada 9-26 martie 2017 [12], integrează elemente tradiționale în proiectele lor pentru a adăuga unicitate și autenticitate în spațiile interioare moderne. Aceștia reușesc să creeze mobilier care păstrează o legătură puternică cu moștenirea culturală și oferă soluții inovatoare și estetice în designul de interior contemporan.

Concluzii

În acest articol am încercat să subliniem importanța și valoarea elementelor artistice ale mobilierului tradițional, oferind o perspectivă comprehensivă asupra evoluției mobilierului tradițional și modului în care elementele artistice au fost adaptate și reinterpretate în designul modern. Am evidențiat modul în care aceste elemente adaugă nu doar o estetică deosebită, ci și o semnificație culturală profundă în spațiile contemporane. Integrarea acestor elemente contribuie la păstrarea identității culturale și oferă unicitate în designul de interior modern.

Referințe bibliografice

1. ȘARANUȚA, S. *Ornamente populare moldovenești*. Chișinău: Timpul, 1984.
2. *Album de broderii și țesături românești: (40 planșe color cu 284 modele)*. Întocm. de D. Comșa. Sibiu: Ed. de rev. Transilvania, 1976.
3. CAPESIUȘ, R. *Mobilierul țărănesc românesc*. Cluj: Dacia, 1974.
4. PETRESCU, P. *Creația plastică țărănească*. București: Meridiane, 1976.
5. MADAN, E. Particularitățile artistice ale mobilierului țărănesc basarabean, sfârșitul sec. al XIX-lea – mijlocul sec. XX. In: *Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare: materialele conf. Ed. a 13-a, Chișinău, 27-28 mai 2021*. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2021, p. 98. ISBN 978-9975-84-140-5. DOI: 10.5281/zenodo.4973037.
6. ЗАХАРОВ, А. *Народная архитектура Молдавии*. Москва: Гос. изд-во лит. по строительству, архитектуре и строительным материалам, 1960.
7. DUNĂRE, N. *Ornamentica tradițională comparată*. București: Meridiane, 1979.
8. VULCĂNESCU, R. *Coloana cerului*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972.
9. PETRESCU, P. *Motive decorative celebre*. București: Meridiane, 1971.
10. MALCOCI, V. *Decorul în lemn din arhitectura populară moldovenească*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006. ISBN 978-9975-60-044-6.
11. MUNTEANU, A. Promoting national identity in stylistics of contemporary architecture and interior design. In: *Journal of Social Sciences*. 2020, vol. 3, nr. 4, pp. 90–100. ISSN 2587-3490. DOI: 10.5281/zenodo.4296370.
12. Quintessence collection: Cum valorificăm bogăția fondalului tradițional...?! In: *Mihai Stamatî – Atelier de design: [blog]*. [accesat 9 iul. 2023]. Disponibil: <https://mikelesta.com/portfolio/quintessence/>